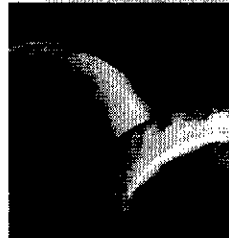
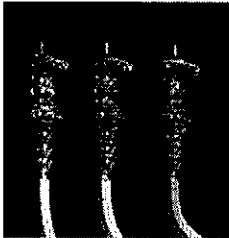

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

***Contemporary Halacha:
Applications and Implications of Jewish Law***

Birchos HaTorah: Orach Chaim Siman 51

Rabbi Shmuel Silber

February 6, 2013

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חנה ז"ל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאה ז"ל נח בן אברהם ופייגא ז"ל
MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE תהא נשמתם צרוורת בצרור החיים

וכי בכל מקום מוקטר מוגש אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בעבודה בכל מקום וכו'. עקף מסכת מנחות (ק). בדפן הזה נוהגים לומר אחר ברייתא דרבי ישמעאל וכו' הוה לה קראו בשמו וכו' ופסקים אחרים וכמו שנספר לרבות חיים (הל' גרנות פ"י י"ט - ט) שהטעם לפי שכל השנים שהיה הארון ביריבה פוקן דוד שהיה אומרים זה המזמור כמו שפורש בספר יוספין (ד"ס פ"א ט) ומפורש בסדר פולס (פ"ד) כי בתמיד של שחר אומר מהוה לה' עד ונבואי אל פרעו (מ"ב) ובתמיד של בין הערבים מן שירו לה' עד והלל לה' (מ"ט) רוממו ה' אלהינו וכו' (פסלים נ"ג ה' וט) ושאר

משלשתן. ומדרש של ברייתא דרבי ישמעאל הוי במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד. (א) ועוד שהיא תחלת תורת כהנים שהוא ראש לכל הקרבנות קבערה אצל הקרבנות. ומשנת איזהו מקומן קבערה אחר פורשת התמיד משום דכתיב (מלאכי א יא) ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכו' בכל מקום מוקטר מוגש אלא אלו תלמידי חכמים (ד) בכל מקום מעלה אני עליהם כאילו מקטירים ומגישים לשמי:

נא א ברוך שאמר כו'. מה שקשה למה לא כמד רבינו לנרץ שיאמר נרץ שאמר בעמיה כמו שכתב כל הקדמונים יתבאר בארכות ברש סימן נ"ג ע"פ פסקינא דש"ת ע"פ שם:

סימן נא

פרטי דיני המבוארים בזה הסימן

(א) ברוך שאמר צריך לאסרו בניגון יפה ובניעמה וכמה חיבות יש בו ולמה נתקן הוא וברכת ישחבה ופסקי דומרה: (ב-ג) אם יברך אמן אחר ברוך שאמר ואחר ישחבה: (ד-ה) איסור לדבר מברוך שאמר עד סוף שבנה עשרה היתור. ועין בסימן נ"ד: (ו,י) נהגים לומר מזמור לתורה והודו לה' וכו' ויש להפסיק בין איליים ליי"י שמים עשה ואם אומרים שכתב מזמור לתורה: (ז) צריך לכוין בתחלה לרוד וטעם למה קבעו לאסרו בכל יום ולמה חקנו לומר לפניו אשרי יושבי ביתך ואחריו ואנחנו נברך יה: טעם למה כופלים פסוק כל הנשמה: טעם למה אומרים וברך רוד וכו':

א ברוך שאמר וכו' צריך לאומרו בניגון ובניעמה כי הוא שיר נאה ונחמד מפחילין נרץ ה' אלהי ישראל (שם מה ט) ואחריו אומרים נרצו ה' מלאכי וכו' (שם ק"ג ט) ויש מקומות שאומרים אחר הלל הגדול בשנת ברוך שאמר ובחול אומרים אותו לאחר הודו לה' ויש מקומות אומרים ברוך שאמר קודם הודו לה' בין בחול בין בשבת עכ"ל. ומהנהיגו לומר ברוך שאמר אחר ה' מלך וממור השמים מספרים ובשנת אחר הלל הגדול ומשמע מדברי ארפות חיים שאין אומרים ממור השמים מספרים בחול וכן נראה מדברי הזהר פרשת פרשת (דף קל"ז וקל"ח ע"ג) אבל העולם נוהגים לאומרו: ובזה"ש עכ"ל לומר בכל יום ה' מלך ה' מלך וכו' פעמים בעמידה זה לשון עשני הלקט (פ"ט ט) מה שנהגו לומר ה' מלך בעמידה חמירות בשבת וימים טובים כמד ב"ר ניימין העיטם לפי שנחמל הגדה (מדרש סו"ט) מלאך אלה עומד שפירת בלמעם הרקיע ופוסת ואומר ה' מלך ה' מלך וכו' וכל גדולי מעלה עומין אחריו עד שנגיעין לברכו וכשם שהתלמידים אומרים אחריו בעמידה כך אנו ראוים לאומרו בעמידה ובחול לפי שמתבטלין ממלאכתן וירכין למעשה ידיהם ואין להם ענין לא נהגו לאומרו בעמידה ומה שאומר (א) זמ"ם שאומרים אותו בספס בעמידה ללו לאפוקי שאר ימים טובים ושבתות אלא לאפוקי ימות הסוף ויש שאין אומרים אותו בחול כלל עכ"ל ומה שאומרים אותו פעמים נראה שהוא על פי מה שכתב בתיקונים (מיוקן ע' קל"ד): כשאל לפרש הקדמות הגרמיות בשבת זה אחר ובין דא כלל לון פרין וימנין ויש נוהגים לאומרו שלש פעמים ואין להם על מה שיסמכו: (ב) וי"ש משום הא דאיתא בפרק ב"ב פתבי (שם קס"ג) יהא סלקי עם גומרי הלל בכל יום ומסקינן כי קאמר נפסקין דמרה. ופירש רש"י פסקין דמרה שני ממוריים של הללילס הללו א"ס ה' מן השמים (שהלילס קמה) הללו אל בקדשו (שם ק"ג) עכ"ל ובשני הלקט (פ"י ז) כחוד דנמכתם קופרים (פ"י ה"א) מפורש דהיינו מתהלל ג' לחד עד סוף פהלים:

נ"ב פרטי דיני החוזרים המבוארים בזה הסימן

(א) רין עניית אמן אחר ברכת עצמו: (ב) בין ברוך שאמר ליחבה לא יפסיק אפילו לברך מצוה ואם הוא מוכרח להפסיק מאי תקנתיה: (ג) בכל פעם שאומרים אשרי אם אומרים בסופו ואנחנו נברך יה וכו': אם כופלים פסוק י"י ימלך לעולם ועד: (ד-ה) אין אומרים חזירות במרובה ובפרט ממור לתדה מצוה למשוך אותו בניגון: טעם למה אומרים שירת חיים ופסוק כי ליי המלוכה והיה י"י למלך: דקדוקי אותיות שצריך לדקדק בשירה בדגש ורפיה:

א ברוך שאמר צריך לאומרו בניגון ובניעמה וכו' ובן דרש ר' שפ"א. פסק קמא דע"י (ז): ובסוף אין עומדין (מכס"ג): פרישה

לקריט בכל יום נקר וערב על זה ש"ך לומר שקבעו פרשת התמיד לאמרו כל ישראל דבר יום יומנו לשלם פריש שפירש מקום הקרנת סמך מה שאין קן משנה איהו מקומן שלל נזכר ט פרשת התמיד ולא שחר קרנות נזכר הנקריט בכל יום אלא לנרקים ביום כפור ולרגלים וקרבנות יסוד וסגולות ואשמות שלא היו מקריטם גם כן תמיד אלא כל אחד לעם הארץ ואם כן אי אפשר לומר דמשום ונשלמה פריש שפירשו מקטרו לומר לכל ישראל בכל יום. משום הכי קאמר דעיקר טעמו הוא משום כדי לנלל יד טובה בלימוד משנה ותלמוד וכו' ומשום זה משום שהיה מדרגת עקרנות ומעיל לחיוב וללאר אינו טועא כאלו הקריט עולת מדה ולכן אחר על פרשת התמיד אחר מעלה אי עליהם כאלו הקריטם לפי ולשון זה ש"ך לומר

חדושי הגהות

ג (א) בפי"ם שלפניו לא מלאמי: (ב) אין לדברים אלו שיטות הכל רק לפימן הסמך על דברי העור שמשפילין קן ולולא דמפסינא הוה למינא דכל

הנהרות והערות

ב עיין שאמר מרדכי אות א: ג בדפוס מנוכח ופי"ב די שאקו ישעוסקים בתורה" וכן הוא לפנינו בגמ' שם. והסיים כאילו "מקטירים" ומגישים כ"ה בדפוס" ובגמ' שם:

וקבעו
ב
א
וגדולה
בשמו
מברכות
אמן או
כאן ע
אמר ט
קאמר
מהרה
היה ט
הרשות
ואם לל
מקום
לענת
המולקי
אחר ב
שאין
שמכר
ר"ט ו
אינו ע
אמן
ברכת
שאלו
שאמר
עלמו
דהרא'
הי דו
לחריט
ישמנה
נא
לומר
וכיוצא
וכן הו
המטי
שעסק
הו ונ
נא
חלקי
ומגדף
כלומר
(ג) ב
(ג) ב
דברי ג
נא
ועין

הגיס
י שכל
שאר
שאר
עמנו
אדם
מריץ
י יי
ודירו
ודלה
ה על
עשו:
וימים
שמים
(טט)
למשה
או אם
שרין
אמר
אומת
ד ה
כל
י יחד
אחרים
אומת
אמר
זו ה
דברי
מידה
מדת
וכש
נאנו
שאל
ימים
ק כל
הללו
זהנה
בכל
בפרט
שיחה
:
:
לשמי
יריסה
זנים
מקום
מחש
ל גם
ר"ה
למשה
דעיה
אמן
ל דלל
ימים

וקבעו ברכה זו לפנייהם ואחת לאחרייהם והיא ישתבה. כן
כמש הר"ף (בג) והרא"ש נפרק אין עומדין (פי"ה):

ב ואם פיים ברוך שאמר קודם שיפיים החזן יש לו לענות
אמן על ברכת החזן. זה נלמד מדברי הרא"ש (פאפו כלל ד פי"ט)

למעלה. וכתב בספר היכלות שיש בו פ"ו תיבות
(א) (ב) וסימן ראשו כתב פז. וכן הוא גרסה
אשכנזים. ונתקנה ברכה זו משום הא דאיתא
בפרק כל כתבי הקודש (שבת קיח): יהא חלקי עם
גומרי הלל בכל יום ומסקינן כי קאמר בפסוקי
דזמרה ומאי ניהו תהלה לדוד עד כל הנשמה
תהלל יה. ותו גרסינן בפרק קמא דברכות (ד):
א"ר אלעזר (ג) כל האומר תהלה לדוד בכל יום
[שלוש פעמים] (ג) מובטח לו שהוא בן העולם
הבא וכן דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם
שבחו של מקום ואחר כך יתפלל לכן תקנו
לאומרים קודם תפלה וקבעו ברכה זו לפנייהם
ואחת לאחרייהם והיא ישתבה: ב (ה) ואם פיים
ברוך שאמר קודם שיפיים החזן יש לו לענות

זנתקנה ברכה זו וכו'. נראה למהך דכל כמדי דפרק קמא דברכות
לא היה נשמע אלא קטל שכן גדול לעולם הנה נאמרים ממורים
אלו כלל יום אלא שיהא פייב לאמרום לא שמענו וכוין שלא היה פייב
אין ראו למקן נכרה אלא מהך דרבי שמלאי נפרק אין עומדין (דף ג"ב)
שמענו דמייד אדם לפרט שצמו על
מקום ואחר כך יתפלל שמונה עשרה
כדלילף מפרק מדכמי (דרכי ג ט)
ואתמנן אל ה' וכמייד נמריה ה'
אלהים אלהי הסלות להראות את
עבדך את גדלך ואת ידך הסוקה
וגומר וכו' קדור שצמי יתברך ואחר
כך התפלל ואמר לעבדך נא ואלהה
וגו' וכוין שמייד לפרט שצמי קודם
תפלה לרין לברך נכרה לפני ספור
שצמי ונכרה לאמרוי אלא לפי שהיה
קשה מה ראו חכמים לפרט שצמי
באלו המזמורים ממלה לדוד עד כל
הנשמה תהלל יה ולא שצמי אמרום
שנפסקים אמרום לכן הביא הך
דפרק כל כמדי ופרק קמא דברכות
דאלמא דשח גדול הוא כיון דשכרו

כל כך גדול לכן תקנו אלו המזמורים אלא מה שנתקן נכרה לפנייהם
ולאמרום אלו אלא מהך דדרש רבי שמלאי וק"ל והכי מוכח לקמן
בסימן י"ג דברי רב נטוואי:

ב ואם פיים ברוך שאמר וכו'. כלומר נברך שאמר לא יענה
אמן אחר נכרה עלמנו אלא אם כן פיים קודם שפיים החזן ועונה
נכרה עלמנו כיון שהוא פיוס נכרה לטוף פסוקי דומיה היו ליה כמו
נכרה עלמנו כיון שהוא פיוס נכרה לטוף פסוקי דומיה היו ליה כמו
שאלנו (פ"ד דף מ"ה): כיון דהוי פיוס נכרה דלורייתא עונה אמן
שאלנו יש לו לענות אמן אחר נכרה החזן כלומר רשאי בן לברך ולא
עלמנו אסור לו לברך אלא אחר נכרה ישתבח אפילו אחר נכרה עלמנו
הרא"ש היה נוטה הרמב"ם שאלו לענות אמן אחר נכרה עלמנו
היה דומיא דענה ירושלים וכאן איה אלא נכרה אמת נכרה ישתבח
לאחרייהם היו ליה כאלו היו שמי נכרות סמוכות זה אחר זה וכן
ישתבח אף אחר נכרה עלמנו ונראה לרבינו דזו היא דעת הרא"ש
שהביא פירושו ר"מ ריש פרק שלשה שאלנו דתלמודא דקאמר לשה

דרכי משה

א (א) משמע שיש לומר האל אב הרחמן וכן כתבו הרמב"ם (סו)
תפלות השנה בנוסח ברוך שאמר אבל באבודרהם (עמ"ט) כתב שאין
לומר האל אב הרחמן אלא אב הרחמן שכבר אמר אלהינו מלך העולם
וכיוצא בזה כתב הטור לקמן סימן תרצ"ב לענין ברכה אחרונה של מגילה
וכן הוא במדרכי ריש הקורא את המגילה (ט"ו תת"ו) דאף בברכת הטוב
והמטיב שבברכת המזון אין לומר האל אבינו ומהר"א מפרגא הקשה לקמן

פרישה

שעסקין בהם משמע גם כן כמו שכתבתי דמשמעו אינו מקומן לא שיהיה
זהו והשלמה פירש שפיעו ולי אפשר שהיה הכוונה מילוף הקרבן. מה שאין
כן פרשת הפמיד שנתקראו הי כאלו הביא הקרבן ממנו:
ב (ב) וסימן ראשו כתב פז. פירוש הוא רמז לברוך שאמר שהוא ראש
לפסוקי דומיה: משום דאיתא פ"ק כל כתבי (דף ק"ה ע"ב) יהא
חלקי עם גומרי הלל. ופרק אלו והאמר מר הקורא הלל כל יום הרי זה מחרף
ומנדף פירש רש"י שצ"ל ה"ל אומר חקונו לאמרו נפרקים לשם יהודה
כדלמריק נערי פסחים (ק"ו) וזה האומר כל עת כאלמנו למיר וללילנות:
(ג) כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום ב"ר. כן לרין נמנו:
(ד) מובטח לו שהוא בן העולם הבא. פירש בספר אוהל מועד שאלו א'

חדושי הגהות

דברי ר"י אלו מן המן היה נוהגים כי שפיים לסימן הסמון כי שם מקומם ומלמתי בשמי נכמה הגדולה (פ"ה ט) שאלו דברי רבי שכתב לומר ה' מלך ה' מלך ה'
בסימן י"א כאלו היו כל דברי רבינו כמקורן ומקורן לפניו בסימן י"א:

הגהות והערות

א [א] בפרסום ראשונים של הטור לא כתוב "שלוש פעמים" לא כאן ולא להלן וכן ברא"ש ליתא (וכבר העיר על כך בגלית הש"ס לרע"א בברכות
שם) והוסיפה עמי הנוסח בנמרא שלטו וכן היא גירסת רש"י שפירש י"ג כנגד ג' תפלות. וכתב בפרישה וכהנהגה טעויות למהרש"ל כתי"י שכתב ל.
ועיין חודשי מהרש"ל לטור "תהלה לדוד בכל יום. י"ב ג' פעמים. לשון גמרא: [ב] צריך לומר לענות במקום לברך וכן לקמן בכל מקום
שכתוב לברך צ"ל לענות:

ג טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן. ובו סעיף אחד:

באר הגולה
א קצור רב עמרם
ב קדושין ל' ושם
בתוספת

א (א) קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק (ב) איזהו מקומן ובריתא דר' ישמעאל כדרי שיזכה כל אדם ללמוד בכל יום מקרא (ב) [א] משנה וגמרא, דבריתא דר' ישמעאל הוי במקום גמרא, (ב) שהמדורש בגמרא:

נא דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח. ובו ט' סעיפים:

א הרי"ף הרא"ש בפרק
ה דברכות ב סור
ג תוספות בברכות ס"ה
בשם ר"ח ובה"ג
ורא"ש

א "אומרים (ה) (א) ברוך שאמר קדם פסוקי דזמרה וישתבח לאחריהם: ב (ב) *אם סיים *ברוך שאמר קדם שסיים (ב) [א] (ג) *החזן, *עונה (ד) אחריו אמן: ג יאחר ישתבח יכול לענות אמן אחר

שערי תשובה

באר היטב

כתב דאפילו להוציא אחרים מתר לאמר בעל פה אם הוא שגור, אבל הכי"ח כתב דהוציא אחרים דברי הכל אפילו שגור בפיו אינו רשאי לאמר על פה, עין מגן אברהם. יש להזהר שלא לומר שום דבר בעל פה כי אם מה שזוכר מה ששלקן ערוה, מגן אברהם. ובתשובת חות יאיר סימן קע"ה פתח לומר תהלים בעל פה, עין שם. איתא בתוספות מסכת בבא קמא: סומא מתר לקרות בעל פה משום עת לעשות לה' הפרז תורתך. לקרות הפרשה בעל פה בשעה שש"ץ קורא אני נזהר אבל איני מוחה לאחרים. רדב"ז חלק א סימן קל"ה, עין כנסת הגדולה:

לסמן על מה שכתבו תלמידי רבנו יונה בברכות, אבל פסוקי מצעדות אסור לאמרם בעל פה אפילו אם הם שגורים בפיו, עין שם. ובשלמי צבור קמב דלפי מה שפתיח החות יאיר לומר תהלים בעל פה כל שכן פסוקי זמרה שרגלין בהם תדיר, עין שם. וגם ל"ל דכיון ששקבעים חובה הוי לה תפילה, ועין בכרכי יוסף בשם כנסת הגדולה דבתרגום לא שרי ות ואדרבה בימינו הוי מקפידין שלא לקרות תרגום בכתב אי לא משום עת לעשות, ועין בסוף מגלה פרק הקורא עומד ובתוספות ריש ב"ק ובה"ש דוכתי וכו"ה ר"ש בן הרשב"ץ סימן רע"ו. ובמקומו פירש הביא עוד מהתנחומא פרשת ורא, ועין בתשובת מהרא"ח ח"ב סימן ע"ג. ומהר"ח כתב: מורי וזה"ה תמיד היה קורא התפלה מתוך הסודי ולא על פה, וגם היה אומר כל דבר שבפיקרא בטעמים של אותו פרשה, וכן משנה, ואפילו סדר התפלה דמקצב כגון המזירות וכיצא לא תרים קולו להקראות הנקצו לפניו ותקדי, וזאת ביום השבת היה מרים קולו יותר מצט מפני כבוד שבת, עין שם: [א] משנה, עין באר היטב, ועין ביד אפרים מה שכתב בבאר היטב הפגו אברהם בזה: [א] החזן. עין באר היטב שכתב שקדי אהרן חלק, ובכרכי יוסף הסכים להפגו אברהם.

(ה) איזהו מקומן. שהיא משנה ברוחה למשה מסיני. ויש בה דר"מ תבות ועם הקריאה הוא משה, עשרת וקנים. יש מקומות שנגזרו שלא לאמר בבית האבל ואינו נכון, כנסת הגדולה, וכן פסק הספר בסימן תקנ"ד סעיף ד', עין שם: (ב) משנה. כתב הפגו אברהם: נראה לי, דוקא במוציא שריי מבינים לשון תרגום, אבל עכשו שאין מבינים צריכים ללמד להבין דאם לא כן אינו נחשב ללמוד, דדוקא בתפלה אף שאינו מבין והכ"ח יודע כונתו, אבל אם אומר המשנה ואינו מבין אינו נקרא למוד, לכן צריכין ללמוד הפרוש. וכתב של"ה, כשאומר איזהו מקומן או בפה מדליקין או פטום הקטרת יעשה קול נגון דמשניות, עין שם: (ה) ברוך שאמר. מקצת אפילו ביחודי, תולעת יעקב ב"ה. ושבת זה תקנהו אנשי תבות, סוד בשם ספר היקלות. על פן אין לגרע ולא להוסיף מפ"ז תבות, נגיד ומצוה, משנת חסידים דף ס"ג ע"א. ואותו ב' ציצית בשלית שלפניו בשעת אמירת ברוך שאמר ספר פננות. פשה עמו כסגול, בתשובות בחיר"ק: (ב) החזן. אבל אם סיים עם החזן בבת אחת לא יענה אמן, דהוי עונה משנה ברורה

באור הלכה

משנה ברורה

להחמיר *שלא לומר בעל פה בכל גווי, וכן משמע מדברי הגר"א בבאורו: **א (א) קבעו לשנות וכו'.** יש מקומות (א) שאין אומרים איזהו מקומן *בבית האבל, מפני שאסור בתלמוד תורה, ואין זה נכון, שכל שהוא סדר היום אין בו משום תלמוד תורה לאבל, כמו שפסק בסימן תקנ"ד סעיף ד': (ב) שהמדורש בגמרא. ובתרו בבריתא זו (ג) מפני שהיא תחלת תורת כהנים, שהוא ראש לכל פרשת התקנות, קבעוה אבל התקנות, וכן בתור במשנת איזהו מקומן וקבעוה אחר התמיד, משום שאמר ויבכל מקום מקטר ומגש לשמי, וכי בכל מקום מקטירין ומגישין, אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקין בהלכות עבודה בכל יום בכל מקום שהם, מעלה אני עליהם כאלו מקטירין ומגישין לשמי, ועוד, מפני שפירשנו זה *אין בו מתחלתה והיא משנה ברוחה למשה מסיני. ואין קריאת פרק זה ובריתא זו עולה ללמוד משנה ותלמוד אלא למי שפובין, (ג) אבל למי שאינו מבין צריך ללמד ולהבין שאם לא כן אינו נחשב ללמוד, דדוקא בתפלה אף שאינו מבין והכ"ח יודע כונתו, אבל אם אומר המשנה והבריתא ואינו מבין אינו נקרא למוד, (ד) ובכ"ח עמי הארצות צריך לייבנו הפרוש, כדי שיצאו בזה יד ללמוד מקרא ומשנה וגמרא שצריך להאדם ללמוד בכל יום. כתב של"ה, כשאומר איזהו מקומן או בפה מדליקין או פטום הקטרת יעשה קול נגון דמשניות, עין שם:

* אם סיים. עין במשנה ברוחה כמה שכתבנו אם לא סיים וכו', פן משמע ממשטא דלשונא וכן משמע בבית יוסף. ועין בפרי מגדים דמשמע מדבריו דלפי מה שפסק הפגו אברהם בסעיף קטן ג דמתר לענות אמן באמצע ברכת ברוך שאמר, הוא הדין דמתר לענות אמן זה. ולענין דעתי לא נהירא קל, דלענין אמן זה משה נפשה, אם חשבינו זה לברכה דיחא צריך לו לענות אחריה אמן, אם כן אין לו להפסיק באמצע, מה שאין פן לענין שאר אמנים אחריו כיון שלא נזכרה ברכה זו בגמרא אין לו לבטל מלענות אמן עבור זה. ודקדוק הפרי מגדים יש לישב בקל עין בסימן נ"ט בבית יוסף שם ובסימן ס"א בשור. ומכל מקום יש לישב דברי הפרי מגדים, דהוא קאי אלבא דהפגו אברהם, והפגו אברהם סבירא לה לענין סימן ס"ו סעיף קטן י"א דאפילו באמצע הפרק מתר לענות אמן כל שהאמן הוא מברכה זו גופא, אבל כבר השיג עליו הפרי מגדים וכל האחרונים שם וכמו שכתב שם האליה רבה דאם עונה אמן קדם פטום התורה נ"י כמו שפסק באמצע ברכה, כל שפוט דוחא הדין הכא, דאף דברכת ברוך שאמר קיל מברכת קריאת שמע עם האמן שלו קיל וכו"ל: * ברוך שאמר וכו' והוא הדין בברכת ישתבח אם עומד באמצע הברכה אין לו לענות אמן על ברכה זו אחר סיום החזן וכו"ל, והברכה מתחלת מתחלת ברכת ישתבח, כדמובח בסימן נ"ד סעיף א, ועין שם בבאר הלכה: * החזן. איתא דמלתא נקט, והוא הדין אם שמע עוד מאיזה אנשים אחרים צריך לענות אמן על כל אחד ואחד: * עונה אחריו. עין בבית יוסף דמשפיק

דנפל מן שמאי ומצאוהו כתוב בו, ויש בו פ"ז תבות, וסימנו ראשו פתם פו, רוצה לומר, ראש התפלה הוא ברכה של פ"ז תבות, על פן אין לגרע ולא להוסיף על פ"ז תבות. ונכון לאמר מקצת ואפילו ביחודי. ואותו ב' ציצית שלפניו בשעת אמירת ברוך שאמר ולאחר גמר ברוך שאמר ינשקם. פשה עמו כסגול. בתשובות בחיר"ק: **ב (ב) אם סיים.** אבל אם (ב) לא סיים לא יענה אמן. ופשוט דדוקא משעה שהתחיל ברוך אתה ד' וכו', דמתחלה שכתא בעלמא הוא. וכל זה דוקא לענין אמן של ברוך שאמר או של ישתבח, אבל שאר אמנים, מסיק הפגו אברהם בסעיף קטן ג דמתר לענות אפילו באמצע ברכת ברוך שאמר או ישתבח, כיון שלא נזכרה ברכה זו בגמרא. אך אם הוא עומד אחר תבת ברוך אתה ד' קדם שסיים מלך מהלל בתשובות, כתב החיי אדם דאסור לו לענות, דבזה מקלקל לגמרי את הברכה: (ג) החזן. אבל אם סיים עם החזן בבת אחת (א) לא יענה אמן. דנראה פנונה אמן אחר ברכתיו דקיימא לן דהוי זה מגנה, והוא הדין בכל הברכות הדין כן, *לכד גלישמתיה או יהלוק אחר הלל או אחר שומר עמו ישראל לעד, אם סיים בשעה עם הש"ץ או עם אדם אחר עונה אמן, דהא תרבה פוסקים סבירא להו דבזה עונה אפילו אחר ברכת עצמו, ואף דאנן לא נהיגין הכי, כמו שכתב בסימן רט"ו, מכל מקום בכהאי גוונא ודאי יש לסמן על זה. ואם סיים הוא ברכה אחת, איזה ברכה שתהיה, והש"ץ ברכה אחרת, מתר לענות אמן [מגן אברהם ושערי תשובה, וכן משמע בבאר הגר"א דלא כיד אהרן: (ד) אחריו אמן. ולא הוי

שעור הצינן (א) מגן אברהם: (ב) סור: (ג) מגן אברהם ושאר אדוניו: (ד) פרי מגדים: (א) אדוניו: (ב) עין באור הלכה: (ג) מגן אברהם: ביצחק יקרא סימן כ"ט ו' שלא. וצ"ע אם קריאת פסוק מתוך סוד נחשב לקריאה בעל פה. סימן כ"ט קבעו. עין בסימן א' בהערות שם לסעי' ה', לסיק י"ז ולסעי' ט'. סימן א' בבית האבל. עין בהערות ל' א' סימן י"ז. סימן כ"ט אינו. אע"פ שאין במשנה, אבל בגמרא יש מחלוקות בתלמודים שפירק זה. סימן י"א לבד. אולי אף לבר בברכת המברך את עמי ישראל בשלום.

באר הגולה
ד' תר"ף ודרא"ש פסק
ה' דברכות ה' סוף

ברכת עצמו (וצי' לקמן (ה) סימן רט"ו): **ד * צריך (ו) לנהר (ז) מלהפסיק (ח) [ב] (ח) בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד (ט) סוף י"ח * ואפלו (י) לצרף מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר (יא) לשתבח (בית יוסף בשם כל בו) (וצי' לקמן סימן נ"ג נ"ד): ה' בין המזמורים האלו שואל (יב) מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, (יג) ובאמצע**

שערי תשובה

וכן כתב בשלמי צבור שיש לצנות אמן, דיש חזק טפי בבשל עגמת אמן ממה דמחזיק בעונה אמן אחר ברכותיה, שכתב הפרי חדש דמגנה הרי, שתוקי לא משתקינו לה, אם כן מפני הפסק יש לצנות אמן ואפלו גנאי ליכא: [ב] בדבור. עין באר היטב. וצ"ע בשו"ת פני יהושע חלק א סימן ה', ונברה שלא היה להם מנין קודם ברוך שאמר והתחיל לומר פסוקי דזמרה וכן מנהג אסור לומר קודש פסוקי דזמרה, עין שם, והביאו הבאר היטב לקמן סימן נ"ג, והשעם מבאר בתשובה דלא דמי אמירת קודש אחר תהלים לצנית קודש ויברכו בין הפרקים, דכיון שלא היו עשירה בשעת אמירת תהלים לא נתייבט, ואף על גב דהקדוש אלהי ואר"י ו"ל מצד קודש קודם ברוך שאמר אף בלא תהלים, אינו לפי דעתו, כי אם למצות לפי פנתו הקדושה כו', וגם על פי פנתו כדכר הוא עבר הזמן אם לא הגידו קודם ברוך שאמר, והמבין יבין כו', וצ"ע שם דאף קודם ויברך דוד שהוא סוף פסוקי דזמרה וכן בין שידת הים לשתבח אין להפסיק, עין שם. ומה שכתב מי שצריך להפסיק כו', בשערי תשובה הגדולה כתב בשם הג"ה כתב ד' שהוא קלא יתרא, ובשלמי צבור כתב בשם מאמר צדדי דהגם קשה צריך להפסיק בהכרח גזול מדי, אבל כשפסיק לקודש שאין להפסיק בפסקו בין פסוקי י"ח כבוד לתהלה לזו אפלו בשעת, וגם

באור הלכה

דאינו מחייב למחר כדי לסיים ולעלות, אלא אם נודענו לו שסיים ענה אמן: * צריך לנהר וכו'. עין במשנה ברוכה במה שכתבנו דהפסק אמן מחר דוקא במקום דסלק ענינא, הוא מהמני אדם. ואף דדין זה לא בריך אף לענין ברכת קריאת שמע, וכמו שכתבנו לקמן בסימן ס"ו בבאר הלכה, מכל מקום נכון להפסק כן, דגם דין זה דמחר לצנות אמן באמצע פסוקי דזמרה לא בריך אף כלי האוי, דבאמת אף דלא נזכרה ברכת ברוך שאמר בתלמוד, מכל מקום תקנה קדומה היא מימי פנחס הגדולה ומזמרת באר הקדוש, וברכת השבח מזמרת בירושלמי, כמו שאמרנו השם בין לשתבח ליוצר, וכמו שכתבנו כל זה באחרונים. ומכל מקום לענין קודש וקדושה ויברכו וימרו ואמן וקדוש ואמן דשומע תפילה, נראה לי פשוט דבפסוקי דזמרה פסיק לכל זה, אף במקום דלא סלק ענינא. ומה שכתבתי עוד דמחר להפסיק לא צריך, וזהו מה שכתבתי, ואף דהתני אדם כתב דבריה ז' יכול לברך אחר התפילה, לא נהירא פן יצטרך אז עוד הפעם לצאת לנקבו ויתבטל הברכה, וטוב שיציתה מלברך עד בין הפרקים:

* **ואפלו לצרף מצוה**, עין במשנה ברוכה במה שכתבנו דאין לקרות לתורה לכתחלה, הוא מהשערי אפרים ופרי מגדים ודרך החיים, ודלא כהתני אדם שכתב דמחר לקרות לתורה לכתחלה בפסוקי דזמרה, ואפשר דכוננו גם כן אם אין שם כהן אחר. ומה שכתבנו עוד דמחר לומר עם הקווא בלחש, כן כתב השערי אפרים, ואף ודרך החיים מתמיר גוה, הנכון כהשערי אפרים, דאף בברכת קריאת שמע מסיק הפרי מגדים בסימן ס"ו אות ח' דבר זה בצריך עיון, דלא להני על ידי זה חשש ברכה לבטלה, וכל שכן

ענינא, וכן כל ברכת הודאה מחר לברך, (ט) כמו אשר יצר לאחר עשית צרכיו וכיצא בזה, וכן לצנות (ו) מודים ודברין וכן (יא) לצנות קריאת שמע עם הצבור, שצריך שיקרא עתה פסוק ראשון קודא, ומכל שכן דמחר להפסיק (יב) לקודש ולקדושה ולברכה: (ט) סוף י"ח. וכפיש גפילת אפים, לא ידבר עד אחר גפילת אפים [אליה רבה ותיי אדם בשם שיסה מקצצת]: (י) לצד מצוה. פשוט דאם מתירא שיצטרך וזמן קריאת שמע יקדים שיציע לקרותה בסדר התפלה ושכח לאמרה קודם ברוך שאמר, מחר לו להפסיק ולקרותה, וכן אם שכח לברך ברכת התורה קודם התפלה מחר לו לברך באמצע פסוקי דזמרה ולומר אחר כך פסוקים הנזכרים, דיש אומרים דאסור לומר אפלו פסוקי דזמרה קודם ברכת התורה. אין לקרות לפסך תורה לכתחלה מי שעומד באמצע פסוקי דזמרה, רק לכהן אם אין שם כהן אחר, וכן לזו אם אין שם אלא הוא, וישאי לקרות בלחש עם הקווא, אך לא יפסיק לומר לתון לעשות מי שברך. ואם התון התחיל מעצמו ושכח שמו ושואלו, מחר להשיבו מפני הכבוד. ואם הוא עומד סמוך לפרק שיכול לגמר עד הפרק בלי שחרת קודם שיעלה, יעשה כן, אבל אם צריך לזה שחרת, לא ישא מפני טרח הצבור [שאר אחרונים]. אסור (יג) לומר פסוק מי ימלא גבורות ד' וגו' אחר ברוך שאמר קודם הודו, ואחר קלות המזמורים יש נהגין לאמרו. יש (יד) נהגין לומר קודש קודם ברוך שאמר ויש נהגין לאמרו קודם הודו: (יא) לשתבח. אבל בין לשתבח ליוצר לדבר מצוה, יבאר סוף סימן נ"ג דיש מתירין: ה' (יב) מפני הכבוד. בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום. בפסוק ד' מלך ד' מלך ד' ימלך לעולם ועד לא יפסיק באמצע, כמו ב' ד' אליהם לאמת [אליה רבה]. כתב בדרך החיים, כשצריך להפסיק והוא עומד סמוך לפרק, יש לו לנהר ולמחר לסיים עד הפרק, כי טוב יותר להפסיק בין הפרקים באמצע הפרק. וצ"ע לקמן בסימן ס"ו במגן אברהם סעף קטן א שפתיים שאין אנו רגילין לשאל בשלום בבית הכנסת בעת התפלה, חלילה לשאל או להשיב, לא בין הפרקים דקריאת שמע ולא בפסוקי דזמרה: (יג) ובאמצע המזמור. רוצה לומר, באמצע הפרק. ואלו הן באמצע הפרקים מהודו עד אמן והלל לה, מן תנו עד כו' עד ברוך אלהים, מן אל נקמות עד על גאים, מן נפשנו חתה ד' עד וחלנו לה, מן יהי שם עד על השמים כבודו, ובין הללויה להללויה, ומן ברוך ד' לעולם עד אמן ואמן, ומן

שער הציון (ד) בית יוסף: (ה) אחרונים: (ו) פרי מגדים: (ז) דרך החיים: (ח) ח' אדם: (ט) דרך החיים וצ"ע בבאר הלכה: (י) אליה רבה: (יא) סימן ס"ה בס"ו ודרך החיים: (יב) עין בבאר הלכה דאף במקום דלא סליק ענינא יפסיק: (יג) ס"ו: (יד) כנסת הגדולה:

באר היטב

אמן אחר ברכותיה, אבל אם סיים לשתבח עם הש"ץ עונה אמן, והא הרבה פוסקים סבירא להו דעונה אמן אחר ברכת עצמו, ואף דאנו לא נהגינו הכי מכל מקום כהנא גונא שרי. והוא הדין אם התון סיים ברכה אחת והוא אמר ברכה אחרת מחר לצנות אמן, מן אברהם, והני דאנו חולק עליו וכתב דאין נראה לחלק בין הברכות שזאת לשאינו שזאת והכל נראה כעונה אמן אחר ברכותיה עין שם: (ג) בדבור. אבל מחר לצנות אמן, מן אברהם. וצ"ע סימן ס"ו סעף קטן ט' ומה שכתבנו שם. כתב בתשובת מקור ברוך סימן א' שראוי לבשל המנהג שקצת נהגין להפסיק כדי להביא התון לבית הכנסת בין ברוך שאמר ליוצר ואין כח מנהג זה יפה לילך אחריו, וצ"ע בתשובת פני יהושע חלק א סימן ה'. וכשצריך להפסיק בין ברוך שאמר לשתבח אמר קודם שיצטרך אלו הפסוקים, ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד ויברך דוד, וכשחזר להתחיל במקום שפסק יאמר גם כן אלו הפסוקים דהני כמו ברכה לפניכם ולאחריתם, בית יוסף אבן עזר ב"ח ואחרונים. אסור לומר מעמדות ותחנות בפסוקי דזמרה או בשעה שהש"ץ

ולקדושה אין צריך שאמר פסוקים אלו קלל, עין שם. וכתב בפרי עין חיים

משנה ברורה

הפסק בין הברכה להדבר, (ז) דפסיקי דזמרה שכתב הוא ואמן שכתב הוא וכצ"ע וזמרה ולא הוי הפסק. ואם שח דברים בטלים בין ברוך שאמר להודו, אפטר דצריך לחזור ויברך משום הפסק, ואפלו מלה אחת הוי הפסק [פרי מגדים]. ונראה לי שלפי זה אפלו בשתיקה טוב לנהר לכתחלה שלא לשהות הרבה ביניהם [עין סימן ר"ו במגן אברהם סעף קטן ד ובחודשי ר' עקיבא איגר שם]:

ג (ה) סימן רט"ו. דשם נתבאר בהג"ה דמנהגנו שלא לצנות אמן: ד (ו) לנהר. דברוך שאמר הוי ברכה שלפני פסוקי דזמרה וישתבח הוי ברכה שלאחריה, ובין לשתבח ליוצר הלא אסור להפסיק, כדלקמן בסימן נ"ד, ומיוצר והלאה הוי ברכות קריאת שמע. כתב בתשובת מקור ברוך סימן א' שראוי לבשל המנהג שקצת נהגין להפסיק כדי להביא התון לבית הכנסת בין ברוך שאמר ליוצר, ואין כח מנהג זה יפה לילך אחריו, עין שם: (ז) מלהפסיק. בכל מקום שאסור להפסיק, (ח) אפלו בלשון הקדש אסור לדבר. וכשצריך להפסיק (ט) מפני איהו אנס או כבי

הא גונא וסעף ה' צריך לומר קודם שיצטרך אלו הפסוקים, ברוך ד' לעולם אמן ואמן וכו' עד ויברך דוד, וכשחזר להתחיל במקום שפסק יאמר גם כן אלו הפסוקים, דהני כמו ברכה לפניכם ולאחריתם: (ח) בדבור. ואפלו (ו) ברוך הוא וברוך שמו אסור לומר בין שלא הזכרה בגמרא, אבל אמן מחר לצנות על כל ברכה ששומע אפלו באמצע פסוק של פסוקי דזמרה, (ח) אם הוא במקום דסלק ענינא, וכן כל ברכת הודאה מחר לברך, (ט) כמו אשר יצר לאחר עשית צרכיו וכיצא בזה, וכן לצנות (ו) מודים ודברין וכן (יא) לצנות קריאת שמע עם הצבור, שצריך שיקרא עתה פסוק ראשון קודא, ומכל שכן דמחר להפסיק (יב) לקודש ולקדושה ולברכה: (ט) סוף י"ח. וכפיש גפילת אפים, לא ידבר עד אחר גפילת אפים [אליה רבה ותיי אדם בשם שיסה מקצצת]: (י) לצד מצוה. פשוט דאם מתירא שיצטרך וזמן קריאת שמע יקדים שיציע לקרותה בסדר התפלה ושכח לאמרה קודם ברוך שאמר, מחר לו להפסיק ולקרותה, וכן אם שכח לברך ברכת התורה קודם התפלה מחר לו לברך באמצע פסוקי דזמרה ולומר אחר כך פסוקים הנזכרים, דיש אומרים דאסור לומר אפלו פסוקי דזמרה קודם ברכת התורה. אין לקרות לפסך תורה לכתחלה מי שעומד באמצע פסוקי דזמרה, רק לכהן אם אין שם כהן אחר, וכן לזו אם אין שם אלא הוא, וישאי לקרות בלחש עם הקווא, אך לא יפסיק לומר לתון לעשות מי שברך. ואם התון התחיל מעצמו ושכח שמו ושואלו, מחר להשיבו מפני הכבוד. ואם הוא עומד סמוך לפרק שיכול לגמר עד הפרק בלי שחרת קודם שיעלה, יעשה כן, אבל אם צריך לזה שחרת, לא ישא מפני טרח הצבור [שאר אחרונים]. אסור (יג) לומר פסוק מי ימלא גבורות ד' וגו' אחר ברוך שאמר קודם הודו, ואחר קלות המזמורים יש נהגין לאמרו. יש (יד) נהגין לומר קודש קודם ברוך שאמר ויש נהגין לאמרו קודם הודו: (יא) לשתבח. אבל בין לשתבח ליוצר לדבר מצוה, יבאר סוף סימן נ"ג דיש מתירין: ה' (יב) מפני הכבוד. בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום. בפסוק ד' מלך ד' מלך ד' ימלך לעולם ועד לא יפסיק באמצע, כמו ב' ד' אליהם לאמת [אליה רבה]. כתב בדרך החיים, כשצריך להפסיק והוא עומד סמוך לפרק, יש לו לנהר ולמחר לסיים עד הפרק, כי טוב יותר להפסיק בין הפרקים באמצע הפרק. וצ"ע לקמן בסימן ס"ו במגן אברהם סעף קטן א שפתיים שאין אנו רגילין לשאל בשלום בבית הכנסת בעת התפלה, חלילה לשאל או להשיב, לא בין הפרקים דקריאת שמע ולא בפסוקי דזמרה: (יג) ובאמצע המזמור. רוצה לומר, באמצע הפרק. ואלו הן באמצע הפרקים מהודו עד אמן והלל לה, מן תנו עד כו' עד ברוך אלהים, מן אל נקמות עד על גאים, מן נפשנו חתה ד' עד וחלנו לה, מן יהי שם עד על השמים כבודו, ובין הללויה להללויה, ומן ברוך ד' לעולם עד אמן ואמן, ומן

שער הציון (ד) בית יוסף: (ה) אחרונים: (ו) פרי מגדים: (ז) דרך החיים: (ח) ח' אדם: (ט) דרך החיים וצ"ע בבאר הלכה: (י) אליה רבה: (יא) סימן ס"ה בס"ו ודרך החיים: (יב) עין בבאר הלכה דאף במקום דלא סליק ענינא יפסיק: (יג) ס"ו: (יד) כנסת הגדולה:

ביצחק יקרא סי' ה' קודם קודש קודם הודו ש"ך רק בנפש ספרד. לפי גשה אשכנז לא יאמר שם קודש משום דהוי לאחר ברוך שאמר. דאסור. עין בהערה ג' לס' מ"ז משניב ס"ק בית. סי' י"ח ואלו הן וכן מן המזמור לתורה עד "אמנות".